

О.В. ДОБРИДЕНЬ (кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарних наук)

Дніпропетровська державна медична академія

dobrioksana@yandex.ru

ГУМАНІСТИЧНИЙ ВИМІР ПРОСТОРУ СПОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В статті здійснюється соціально-філософський аналіз потенціалу гуманістичних підвалин споживацького простору в Україні в контексті глобалізаційних трансформацій, доводиться необхідність переосмислення споживацьких процесів на засадах православних традицій українського народу.

гуманізація, православні традиції, споживацький простір, протистояння національно-духовного й раціонально-глобального, глобалізація

Вступ

Перманентність кризових явищ вимагає постійного пошуку нових життєвих смислів, які від кожної окремої особистості екстраполюються в сучасну цивілізаційну культуру, розвиток якої відбувається в умовах панування економічних і політичних стереотипів на фоні занепаду духовності. Актуальність дослідження системи сучасного споживання і споживацької культури зумовлюється низкою нових кризових викликів і ризиків фізіологічній і духовній безпеці особистості в контексті інтенсивного використання новітніх технологій в усіх галузях людської діяльності. З огляду на дуалістичну сутність наукомістких технологій виникає об'єктивна необхідність осмислення сучасного споживання як соціального феномену та розробки теоретичних засад концепції національного споживання для створення системи ефективного захисту прав споживачів і національних інтересів України.

Мета статті полягає в дослідженні сутності та структури гуманістичних засад споживацьких процесів і перспективи створення концепції національного споживання на підґрунті християнських норм життя.

Обговорення проблеми. Своєрідним атрибутом сучасних соціокультурних перетворень в Україні в умовах глобалізації є відсутність більш-менш загального світоглядного фундаменту, на якому б здійснилась загальна консолідація громадськості. Саме цей факт унеможливорює конструювання духовно, економічно й політично сталого українського суспільства. Зрештою й будь-які потенційні очікування на вирішення актуальних, передусім культурно-моральних, і соціально-економічних проблем здебільшого свідчать сьогодні про наївність, інформаційну обмеженість, невиправданий оптимізм або ж певну заангажованість мислення соціального суб'єкта. Звісно ж, завдяки такому підходу постулюється зневіреність, а згодом і байдужість до власної причетності й

значущості у протистоянні духовній кризі суспільства. Натомість вважаємо доцільним, не абстрагуючись від часу, від усвідомлення загроз, бути не стороннім інертним спостерігачем, який замкнувся на особистому добробуті, а поглянути на сучасну дійсність через вікові православні істини.

Над питанням моральної ідентичності й першопричинами духовних сил особистості замислювались свого часу М. Бердяєв, С. Булгаков, І. Ільїн, Л. Карсавін, Д. Мережковський, П. Флоренський; проблема втілення гуманістичних і духовних засад в соціальні структури представлена в працях таких мислителів як С. Аверінцев, О. Ахизер, М. Мамардашвілі та багатьох інших. Серед українських дослідників, які зробили вагомий внесок у вивчення питання гуманізації в умовах сучасного трансформаційного суспільства, слід назвати В. Андрущенко, В. Воронкову, Є. Головаху, А. Єрмоленка, М. Кисельова, А. Колодного, С. Кримського, В. Лісового, В. Лутая, М. Михальченка, Г. Носову, М. Поповича, О. Попову, В. Фадєєва, В. Ярошовця. В наукових пошуках пострадянського простору на цю проблематику орієнтовані дослідження Г. Дашутіна, М. Задорожної, В. Купрійчука, О. Любарської, Л. Озадовської, Н. Савицької.

Втім, стан наукової розробки теми можна визначити як неповний, оскільки наявні дослідження не відбивають повного змісту проблеми сучасного споживання, а тим більше змісту гуманістичних засад споживацьких процесів, і розглядають гуманізацію лише в певних площинах освіти, медицини, економіки, політики тощо. Вирішенню може сприяти соціально-філософський аналіз проблеми, який сприятиме комплексному відбиттю споживацьких механізмів буття суспільства.

Якщо поглянути на сучасну дійсність з точки зору гуманістичної філософії, то виявиться, що задекларована всюди свобода особистості зведена до абстрактної дефініції, а насправді завуальовано діє як механізм із споживання нав'язаних культурних, економічних, політичних штампів соціального буття, що перебуває під натиском глобалізаційних стратегій і призводить передусім до невпинної духовної кризи. Духовна криза є продуктом матеріалістичної ідеології, яка визнає людину як виключно фізичний об'єкт і продукує споживацький погляд на світ і відповідну соціальну поведінку. Пізнання споживання в контексті процесу насичуваності свідомості особистості як історичного, соціально-економічного, психологічного і політичного явища є вкрай потрібним, адже сучасне життя – це споживання. Споживання культурно-духовних традицій і інновацій у цьому разі розглядаємо як аксіологічне підґрунтя для подальшої самоорганізації суб'єктів споживання. Споживання модерної світоглядної продукції вочевидь передбачає невтішний репертуар перспектив для України. Економічний тоталітаризм завдяки сучасним інформаційним технологіям насаджує стереотип абсолютної влади грошей, які щодалі збуджують апетити, які є умовою задоволення будь-яких потреб і звільнення від будь-яких соціальних перепон, і формують новітній тип «розпещеної людини».

При цьому знецінюються одвічні моральні цінності добра,
Добридень О.В., 2012

справедливості, гідності, чесності, любові й поваги до людей, а визначальною метою життя є зростання накопичення та збільшення речей і розваг. Сучасна людина перебуває в оточенні зростаючих споживацьких можливостей і споживацьких загроз. Споживацькі процеси сьогодні можна визначити як вкрай неблагополучні на загальному тлі відмови від дотримання норм моралі та християнських заповідей. Як не прикро, доводиться визнати жалюгідний стан сучасної споживацької культури і невпинне насаджування стандартів життя, які знижують психо – біологічні вітальні спроможності населення, насамперед молодій генерації, для якої сучасний глобалізований суспільний простір схожий на лабіринт, який чатує явними і прихованими спокусами і небезпеками. Ідея глобалізаційних перетворень, що спочатку розглядалась як механізм з вирішення планетарних проблем, сьогодні виявляється поширенням одностороннього диктату у всіх сферах соціального буття. Слушно стверджує відомий український дослідник В.С. Лук'янець: «Нынешняя глобализация развертывается именно как процесс униформизации, то есть как процесс униформного навязывания всем народам Планеты вполне определенной социально-экономической парадигмы (или цивилизационной модели). Роль общеобязательной парадигмы здесь исполняет сеть институтов индустриально развитых либерально-демократических стран Запада, точнее Америки» [1, С. 232-233].

Спроби глобальної уніфікації культурної спадщини зумовлюють пригнічення української національно-культурної традиції, підміну людяності, чуйності, гостинності, працелюбності, що були традиційними і значущими у моделі поведінки українця, індивідуалізмом, який орієнтований на пріоритет лише власного матеріального успіху. В антагонізмі національно-культурних традицій і глобально-наднаціональних впливів православні традиції є рушійною силою у збереженні української самобутності. Втім, не буде зайвим наголосити, що православ'я не є панацеєю у здоланні всіх особистісних і суспільних труднощів. Карл Поппер свого часу справедливо застерігав: «Ми потребуємо віри – діяти, жити без віри понад наші сили...Проте релігія не повинна замінити мрії й здійснення бажань, вона не повинна нагадувати ні витягання квитка в лотереї, ні отримання страхового поліса в страховій компанії» [2, с. 303]. Православ'я – не комерційна угода, що гарантує квиток до раю, православ'я – безумовний духовний імператив сьогодення, без якого ми приречені на потворне зубожіння людини, на повернення до варварства. Непоодинокі декларативні заяви на кшталт: «Введення в загальноосвітніх школах у шкільний курс предмету «Християнська етика» суперечитиме секуляризованій природі сучасної української держави, тобто суперечитиме тому досвідіві західної цивілізації, який став для всього світу модельним. Таким чином, вузьке коло осіб намагається маніпулювати суспільною свідомістю, пронизує всі сфери життя суспільства, витискує істинне екзистенційне буття людини, заперечує гуманістичні цінності й сам процес гуманізації суспільства» [3, с. 88]

викликають неабияку занепокоєність, бо у відмові від традиційних православних цінностей та вивчення їх історичного становлення та впливу на українське суспільство й полягає глибинна причина сучасних морально-культурних проблем в Україні.

Заклики українських дослідників прилучитися до «досвіду західної цивілізації», яка насправді об'єктивно й сама сьогодні переживає кризу моральної ідентичності, не мають ані морального, ані раціонального підґрунтя. Чи може суперечити нормам діючого законодавства України вивчення християнської етики, яка має тисячолітню історію на теренах України і є невід'ємною її частиною? Безсумнівно, забезпечення збалансованості інтересів сучасного поліконфесійного соціуму України є важливою передумовою соціальної стабільності, але при цьому не слід зрікатись історичної правди, суть якої в тому, що Україна і християнська спадщина нашого народу є неподільними за своїм духовним змістом. Викладання «Історії української культури» принципово неможливе поза межами осмислення християнських традицій. Чи варто втрачати власні традиції і інтегруватися в модерні ліберальні традиції Заходу, які зробили легітимними проституцію, продаж наркотиків, проведення лесбійських і гей-парадів, дозволили обрати єпископом Англіканської церкви жінку-лесбійку, яка проповідує християнські постулати й при цьому забуває, за що були покарані Содом і Гоморра. Чи потрібний Україні такий сучасний лібералізм, який іде поруч із свавіллям і розпустою? Відповідь: ні.

З приводу цього на згадку спадають слова Хосе Ортега-і-Гасета, який ще у 50-роки минулого століття доречно підмітив, «що ми є свідки тріумфу гіпердемократії, в якій маса діє безпосередньо без закону, з допомогою матеріального тиску, накидаючи свої прагнення й смаки» [4, с. 20]. Зауважимо при цьому, що існує достатньо підстав визнати, що православне осмислення сучасного споживацького простору з'єднає в єдину взаємозалежну систему проблему духовної кризи і соціальну діяльність особистості.

Висновки

Впровадження концепції національного споживання вимагає правдивого висвітлення загроз від досягнень у сфері сучасних технологій, рішучої свідомої перебудови адаптованої до комфортності й незамінності новітніх технологій масової споживацької культури, консолідації української громадськості задля створення громадянського суспільства, яке ґрунтується не на показових гаслах про правові, соціально-економічні і політичні свободи, а на надійному захисті здоров'я та гідності українців. Звісно ж, ми не стверджуємо, що пропонований підхід може розглядатися самодостатньою моделлю у створенні нових форм і змістів споживацьких процесів в Україні. Однак, на наше глибоке переконання, всезагальна християнсько-гуманістична скерованість сучасних соціокультурних, економічних і політичних перетворень залишається, вочевидь, тим світоглядним метафундаментом, без якого пересічний українець самотужки нездатний протистояти подальшій духовній деградації суспільства.

Перспективи подальших наукових досліджень

Надалі планується дослідження сутності й механізмів впровадження національної концепції споживання в умовах глобалізації та вивчення геополітичних і регіональних вимірів споживацьких комунікацій в Україні.

Список літератури

1. Лукьянец В.С. Глобализация. Технонаука. «Зловещее изменение мира» // Людина і культура в умовах глобалізації. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2003. – С. 232-233.
2. Карл Поппер. Відкрите суспільство та його вороги. Том 2 / Перекл. з англ. О. Буценка. – К.: Основи, 1994. – 494 с.
3. Гамідов В.М. Проблема світоглядної свободи особистості у сучасній науці й освіті // Зб. наук. праць: Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – 463 с.
4. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Перекл. з іспанської В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. – К.: Основи, 1994. – 420 с.

Стаття надійшла 10.01.2012.

О.В. ДОБРИДЕНЬ

Днепропетровская государственная медицинская академия

ГУМАНИСТИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО ПРОСТРАНСТВА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ РЕАЛИЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье осуществляется социально-философский анализ потенциала гуманистического фундамента потребительского пространства в Украине в контексте глобализационных трансформаций, обосновывается необходимость переосмысления потребительских процессов на основании православных традиций украинского народа.

гуманизация, православные традиции, потребительское пространство, противостояние национально-духовного и рационально-глобального, глобализация

O. DOBRYDEN

State medical academy of Dnipropetrovs'k

HUMANISTIC CONTEXT OF CONSUMPTION SPACE IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS OF GLOBALIZATION: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

In the article the socio-philosophical analysis of potentials of the humanistic base of the consumption space in Ukraine in context of globalizations transformations is given, the rationale for the necessary of consumption processes of Ukrainian nation on the basis of orthodox traditions are explained

humanization, the orthodox traditions, consumption space, opposition of the national - soul and the rational – globalise, globalization